

Finansklagenemnda Person

Avgjørelse FinKN 2024-780

6.9.2024

If Skadeforsikring NUF

Ulykke

Røykbombe – brannskader – grovt uaktsomt – 50 % avkortning – fal. §§ 13-9 og 13-10.

Forsikrede fikk brannskader, da han lagde en røykbombe. Forsikrede hadde kokt sukker og natron klorid i en kjele, da dette eksploderte i ansiktet hans. Han kastet så kjelen, kokeplaten mv. over rekkverket på verandaen. Forsikrede hadde ingen sertifisering innen pyroteknikk, men hadde det som en hobby. Vanligvis lagde forsikrede en dose på rundt 1 kg, men denne dagen lagde han en dose ca. 3,6 kg. Brannvernforeningen uttalte at det ikke var krav om kurs eller sertifisering for å kunne lage denne typen røykbombe. Saken reiste spørsmål om det var grunnlag for 50 % avkortning som følge av grov uaktsom fremkallelse av forsikringstilfellet, samt om forsikrede hadde rett til kompensasjon for tidsbruk ifm. klagen. Etter en konkret vurdering av faktum la nemndas flertall til grunn at foretaket ikke hadde sannsynliggjort at forsikrede hadde opptrådt grovt uaktsomt, og det var dermed heller ikke grunnlag for avkortning. Mindretallet mente saken krevde muntlig bevisføring og derfor måtte avvises. Mht. sakskostnader bemerket nemnda at det følger av fast praksis at rimelige og nødvendige utgifter til juridisk bistand kan kreves dekket etter skl. § 3-1. I denne saken var ikke slike utgifter dokumentert. Forsikrede ble gitt delvis medhold.

Saksfremstilling

Forsikrede ble brannskadet, da han lagde en røykbombe den 22.8.21.

I politianmeldelsen fremgår at det ble "meldt om at en person på nevnte adresse skal ha kokt sukker og natron klorid, og at dette skal ha eksplodert i ansiktet på han". Melder informerte om at "det skal ha vært åpne flammer, men at dette raskt ble slukket med brannslukningsapparat."

Brannvesenet informerte politiet "om at eksplosjonen skal ha skjedd ute på verandaen og at en person skal ha fått annengrads forbrenning på armene, samt brannskader i ansiktet. Det ble videre informert om at ulykken skal ha skjedd i forbindelse med at en person skal ha forsøkt å lage en røykbombe".

Under "Forklaringer på stedet" sto det at forsikredes søster hadde forklart at flere familiemedlemmer mv. var samlet på verandaen. "Samtidig som dette sto mistenkte noen meter unna og formentlig lagde røykbomber på en hybelkomfyr. [...] Rett etter at de hadde passert mistenkte hadde det skjedd en eksplosjon, som videre utviklet seg til røyk og flammer".

Og under "Etterforskningsskritt" sto det:

Det ble oppdaget ca. 6 pakker med sukker og ca. 10 tomme brusbokser (0,33 l), som var fylt med en brun fast væske, koblet sammen med en tennlunte. Videre oppdaget undertegnede tre pakker som ifølge brannvesenet kunne ligne på en form for tennsats, som kan brukes blant annet til å kunne koble til fyrverkeri. [...]

Innsatsleder fra brannvesenet ..., forklarte at det var sotskader på veranda, både på yttervegg på huset og rekkverk. I tillegg var det noen brannskader på husets møne.

Videre fremviste [innsatsleder] en nettside til undertegnede der det står beskrevet hvordan man kan lage en røykbombe, og at mye av de samme utstyret som sto beskrevet der kunne ligne på flere ting som lå igjen på verandaen. Nettsiden heter; www.speiding.no/speiderprogram/speiderbasen/roykbombe. [...]

I referat fra vitneavhøret av søsteren samme dag fremgikk at hun var på vei til å dra hjem, og at hun:

[...] Stanset ved mistenkte for å se ned i kjelen da de var på tur hjem, da det plutselig sa "Svosj". Det smalt ikke, det kom masse røyk og hun kjente at litt av håret hennes ble svidd av. [...] Det sprutet sukker og hun kastet seg unna. Det var mye røyk i starten før flammene stod rett til værs. Samboeren til vitnet gikk inn for å hente brannslukningsapparatet. Mistenkte kastet først kjelen over rekkverket, deretter kokeplata og glassbordet. [...]

På spørsmål om hva mistenkte skulle lage ut av dette, så forklarte vitnet at hun er litt usikker. Men slik hun forstod det var det nærmest som et gammelt skoleprosjekt. En slags røykbombe som man tenner på så det kommer masse røyk. På hva han skulle bruke dette til, så forklarte vitnet at hun ikke vet, men at mistenkte har en stor lidenskap for pyroteknikk. Han har stor interesse for dette. [...]

I avhør av forsikrede 24.9.21 fortalte han at:

Han har pyroteknikk som hobby mer eller mindre de fem siste årene. Planen var at han skulle lage et røykshow med mye røyk for sin onkelunge. Det var flere fra familien tilstede men de var i sikker avstand unna der han selv holdt på med dette.

Mistenkte gikk i gang med å blande sukker og kaliumnitrat som er oksiderende. Mistenkte smeltet dette sammen i en gryte og fordelte dette på tombokser. Deretter satte han lunter ned i boksene og lot det stå til det stivnet. Dette tar ca. en times tid. Mistenkte la til at han også hadde laget i stand noe dagen før også.

I begynnelsen brukte han en liten kjel, dette idet han da har mye mer kontroll. Etter hvert begynte tida og "dra seg til", slik at han fant en større kjel som da gjorde at blandingen også ble litt større.

Blandingen begynte å "brenne" seg litt i bunnen på kjelen da det om lag var igjen ca 5 minutter før det var klart. Mistenkte skrapte hardt i bunnen slik at han kom ned til varmen under. Varmen ble da raskt høy og dette antente seg selv. Mistenkte hadde da en såkalt 50-50 blanding med sukker og kaliumnitrat. Det begynte å ryke kraftig noe som forårsakes av kaliumnitraten.

Mistenkte sa at det blir som å tenne på bensin da det blir en form for eksplosjon og det brenner opp. Mistenkte antok at det fort kunne ha vært ca. 1100 grader når uhellet skjedde og sa at det ble mye røyk med en så stor blanding.

Mistenkte kastet seg unna i ren refleks og de andre som var i området gikk også unna. Selv kastet mistenkte materiellet han hadde over rekkverket og ned på plena. Mistenkte husker ikke om han på noe som helst tidspunkt tok tak i kjelen, men han registrerte at den lå mye lenger unna enn det andre. Etter hvert fikk han slukket med et brannslukningsapparat. Mistenkte fikk slukket alt sammen og sa videre at ei blanding varte i ca. 25 sekunder når det var så stort som det var. Mistenkte så seg rundt for å forsikre seg om at alt var slukket og gikk ned i kjelleren. Da fikk han se at gensen mer eller mindre var bort brent. Mistenkte tok håndklær rundt seg og gikk opp i dusjen for å kjøle seg ned. Mistenkte antok at han sto der i ca. 25 minutter da folk fra ambulansen kom og tok kontakt med ham.

Mistenkte sa han har rutiner på dette hvis det går galt i den forstand at han har håndklær klare, går i dusjen og står i kaldt vann.

Mistenkte kjente mest i ansiktet, men skjønte raskt at hender, armer, ansikt, skuldre og nakke hadde fått forbrenninger. Mistenkte passet på at han var fuktet alle steder han var brent. [...]

Videre fremgikk at forsikrede hadde begynt med eksperimenteringen i det små, og at det var en hobby. Han hadde bl.a. hatt show på nyttårskvelden for bygdefolket, og at planen var å gå kurs (som måtte utsettes grunnet skadene). På spørsmål om sertifisering, svarte forsikrede at han ikke hadde sertifisering innen pyroteknikk, men at han i høst tenkte å gå opp fra nivå 3 til kategori 4 "Kun til profesjonelt bruk, og en angivelse av minste sikkerhetsavstand". Han laget denne dagen en dose på ca. 3,6 kg, mens han til vanlig lager rundt 1 kg. Videre siteres:

Mistenkte ser i ettertid at han var uforsiktig. Han følte selv at han hadde kontroll da han har gjort dette mange ganger tidligere. Selv sier han at han tok et dårlig valg ved å benytte en større kjele. [...]

[...] Mistenkte erkjenner straffeskyld for at han var uaktsom og uforsiktig med pyroteknikk søndag 22.08.21 ca kl. 1454 hjemme på bopel Dette ved at han holdt på med sukker og kaliumnitrat på den måten, at det antente slik at mistenkte ble påført annen grads forbrenning i ansikt, nakke, begge underarmer, over og under på hender, bryst og hofte. I tillegg ble det noe overflate skader på huset.

Forsikrede ble ilagt bot på kr 4 000 for overtredelse av "Brann- og eksplosjonsvernloven § 42, jf. § 5, jf. forskrift om brannforebygging § 3 første ledd for å ha unnlatt å vise aktsomhet ved gjennomføring av aktivitet som kan føre til brann. [...]", som han vedtok.

Skaden ble meldt til foretaket 11.9.23, og foretaket varslet 10.10.23 om avkortning av erstatningen med 50 %, under henvisning til at forsikrede grovt uaktsomt hadde fremkalt forsikringstilfellet, jf. fal. § 13-9. Det ble særlig vist til at han ikke hadde utdanning eller var sertifisert innen pyroteknikk.

Det var også fremlagt kopi av en uttalelse fra foretakets rådgivende lege, som vurderte skadene til 10 % varig medisinsk invaliditet (vmi). Skadene ble oppsummert slik:

[...] vedvarende plaget med økt sensitivitet i huden på de affiserte områdene, og får smerter og ubehag når han utsettes for temperaturer over +20 grader eller under -10 grader. Må derfor beskytte seg godt mot kulde og mot sol/varme.

Rådgivende lege i et annet forsikringsforetak vurderte også skaden til 10 %.

Etter noe diskusjon ble partene enige om ménerstatning basert på 20 % vmi, jf. e-post 26.2.24.

Forsikrede skrev 3.3.24 at skaden skjedde idet det tok fyr under kokkeleringen av den siste blandingen på grunn av at sukkeret brant seg litt i bunnen. Forsikrede kom seg unna, "men for å berge huset og verge ytterligere skade på person og eiendom så gikk jeg oppå verandaen igjen og fikk kastet bordet med alt dette på over veranda rekkverket og fikk dermed pådratt meg stygge brannskadet, men ved formål om å avverge ytterligere skade".

Forsikrede innhentet en uttalelse fra Brannvernforeningen datert 8.4.24:

Per i dag tilbys to forskjellige grunnkurs for å sertifisere seg som profesjonell pyrotekniker. Dette er for å få lov til å håndtere eksplosiver i klasse F4 eller i scene/ film sammenheng. Altså pyrotekniske effekter, ref: §13-1 Krav til bruk av pyrotekniske sceneeffekter og display-fyrverkeri [...]

En røykbombe som du beskriver er ikke en slik effekt. Hvis du skal håndtere spesialeffekter i forbindelse med arrangement og virksomheter eller i kjemiforsøk så anbefaler vi deg å skaffe deg nødvendig kompetanse og alltid huske at det er krav til risikoanalyse av arbeidet du skal utføre.

Og i redegjørelse 26.4.24 skrev forsikrede bl.a. at det var en lovlig blanding, som han har brukt til å teste ut røyksignaler.

Derfor sitter "røykbombene" fra ungdomsskolen og aktivitetsgruppa som vi deltok i som yngre barn friskt i minne da disse to enkle virkemidlene er enkle å få tak i. Dette er kun sukker og salpeter/kaliumnitrat som man får kjøpt i butikk.

Nei det er ikke ulovlig å lage, nei det er ikke ulovlig å kjøpe inn disse to virkemidlene og nei dette er i utgangspunktet helt ufarlig å drive med så fremt utstyret ikke svikter.

Dette er hva årsaks konklusjonen vår for hva som skjedde her: Feil med termostaten i den bærbare kokeplaten, resultatet av det var at sukkeret brente seg som et lag i bunnen. Når blandingen var ferdig skulle jeg skrape rent i kjelen før tømning og da har det brente laget i bunnen fungert som en isolasjonsbarriere for varmen og når det ble hull på dette laget så kom det en sjokk varme som antente fett i sukkeret som da var smeltet. Det skal ikke mer til enn at man oppnår 300°C. [...]

Forsikrede har i det vesentlige anført at foretaket ikke kan avkorte erstatningen, og at han har rett til renter på det resterende/avkortede beløpet. Det er helt riktig at man trenger fagkunnskap og

man må være sertifisert/utdannet i store deler av pyroteknikkfaget, men dette var ikke pyroteknikk, jf. særlig uttalelse fra Brannvernforeningen. Det å lage røykbomber er like risikabelt som å koke smultringer, drive med frityr koking eller lage drops. Som privat og i så liten kvanta som dette her så omfattes det kun av kjemiforsøk av ufarlige midler. Hva ville forsikringen sagt om det skulle skjedd en sånn brann under et naturfagsforsøk på en ungdomsskole? Der har ingen sertifisering som pyroteknikker, hverken F4, T1 eller T2. Dette eksperimentet fremgår heller ikke av kurskompendiumet for pyroteknikk KAT F4 som er det mest omfattende kurset og omfatter absolutt alt som går inn under dette. Foretaket har ikke gitt avkortning på farens husforsikring, og et annet foretak fant heller ikke grunnlag for avkortning under en ulykkesforsikring.

Det er ikke bevist noen uaktsomhet ifm. selve ulykken. Forhåndsregler var tatt og det er derfor det gikk så bra som det gikk. Det var kun valg av sted som ikke var aktsomt, jf. brannforebyggingsregelverket i Brann og eksplosjonsvernloven. Og dette var grunnen til at politiet ila bot. Forsikrede kan heller ikke se at det finnes relevante avgjørelser fra FinKN. Forsikrede har også anført at foretaket ikke kan avkorte erstatningen, under henvisning til at han pådro seg skadene i et forsøk på å avverge skade på huset. jf. fal. § 13-10.

Forsikrede har til slutt anført at han har rett til kompensasjon på kr 350/t for arbeid med tvisten.

Forsikringsforetaket har i det vesentlige anført at det er grunnlag for avkortning på 50 %. Det er foretatt en grundig vurdering i avkortningsutvalget, og entydig praksis i FinKN viser at det reageres med store avkortninger ved uvetting bruk av fyrverkeri. Vedkommende er videre kjent med risikoen, og dette er et område som krever fagkunnskap, mens han ikke har utdannelse innen faget og bare bedrev dette som en hobby.

Finansklagenemnda Persons begrunnelse

Saken gjelder om foretaket kan avkorte erstatningen med 50 % fordi forsikrede grovt uaktsomt har fremkalt forsikringstilfellet, jf. fal. § 13-9 og § 13-10, samt om forsikrede hadde rett til kompensasjon for tidsbruk ifm. klagen.

Foretaket har bevisbyrden for at vilkårene for avkortning er oppfylt, og det er i utgangspunktet tilstrekkelig med alminnelig sannsynlighetsovervekt, jf. HR-2016-2579-A, særlig avsnitt 33. I bevisvurderingen tillegger nemnda her som ellers tidsnære bevis størst vekt.

Slik saken er opplyst for nemnda, fremstår det som uklart hvilke deler av skaden som kan subsumeres under fal. § 13-10, som bestemmer følgende om skade som oppstår under avvergingshandlinger:

Forsikringsforetaket kan ikke påberope seg reglene i §§ 13-6, 13-8 eller 13-9 dersom den handling det er tale om, tok sikte på å forebygge skade på person eller eiendom, og handlingen etter de foreliggende forhold måtte anses forsvarlig.

Ut fra dokumentasjonen i saken, fremstår det som sannsynlig at forsikrede pådro seg deler av skadene da blandingen "eksploderte", mens andre deler av skadene oppstod da han kastet kjelen, kokeplaten, mv. over et rekkverk for å unngå videre skader. Nemndas skriftlige saksbehandling gir ikke grunnlag for en nærmere fordeling, og nemnda bemerker at dette kan bedre belyses med vitneavhør i domstolene.

Fal. § 13-9 første ledd første punktum bestemmer at foretakets ansvar kan settes ned eller falle bort dersom den forsikrede "grovt uaktsomt" har "fremkalt forsikringstilfellet eller økt skadens omfang". I lys av § 13-10 avgrenser nemnda skyldvurderingen mot de delene av skaden som kan knyttes til avvergingshandlingene. For at en handling eller unnlatelse skal anses som grovt uaktsomt, må det etter rettspraksis foreligge et "markert avvik fra vanlig forsvarlig handlemåte. Det

må dreie seg om en opptreden som er sterkt klanderverdig, hvor vedkommende altså er vesentlig mer å klandre enn hvor det er tale om alminnelig uaktsomhet", jf. Rt-1989-1318. Spørsmålet for nemnda, er om forsikredes fremstilling av en "røykbombe" er et markert avvik fra forsvarlig handlemåte.

Finansklagenemnda Persons flertall, leder og Bjønness, bemerker:

Slik saken er opplyst for nemnda, kan nemndas flertall ikke se at foretaket har sannsynliggjort at forsikrede har opptrådt grovt uaktsomt. Etter flertallets syn er det her ikke tale om uforsvarlig håndtering av eksplosiver eller fyrverkeri, men fremkalling av en kjemisk reaksjon hvor det frigjøres varme. Det er tale om et kjent kjemisk eksperiment, som det ikke kreves særlig kursing eller sertifisering for å kunne utføre, men som gjerne benyttes i kjemiundervisning av eldre barn, også ved bruk av såkalt kjøkkenkjemis – altså eksperimenter som kan gjennomføres hjemme. Nemnda har fått forelagt seg en oppskrift som brukes i Speideren, hvor det oppstilles følgende sikkerhetsforskrifter:

Sikkerhet

Ha en stor bøtte kaldt vann i nærheten, siden forsøket krever åpen ild. Husk at det er 18-års aldersgrense for kjøp og bruk av fyrverkeri, og en røykbombe bør regnes som fyrverkeri.

Vær nøyaktig med tilberedningen. Gjør det utendørs.

Kaliumnitrat er et stoff det er viktig å være svært forsiktig med. Unngå hudkontakt, innånding, å få stoffet i munnen eller i øynene. Uforsiktig bruk kan gi skader. Røyken fra forsøket lukter vondt og inneholder skadelige stoffer. Unngå å puste den inn.

[...]

Sørg for at all ild og glør er slukket når dere avslutter eksperimentet.

Utfordringer og erfaringer

Pass på at deltagerne forstår oppgaven og er nøye med ikke å søle med KNO₃.

Dette er en svært anerkjent metode for å lage en uskyldig "røykbombe".

Nemndas flertall forstår det slik at forsikrede i hovedsak har fulgt sikkerhetsforskriftene som her oppstilles foruten at han har laget en vesentlig større dose enn det som følger av Speideroppskriften (og at bøtten med vann var byttet ut med et brannslukningsapparat lett tilgjengelig inne i huset).

Når det gjelder størrelsen på dosen som lages, forstår nemndas flertall at størrelsen kan bidra til større brann om dette inntreffer, men slik saken er opplyst for nemnda, er det ikke dokumentert at størrelse på dosen i seg selv gir større risiko for at brann oppstår. Normalt vil en mindre brennbar blanding lettere antenne enn en større blanding, fordi mindre mengder raskere når nødvendig antennelsestemperatur. Ut fra sakens dokumenter, fremstår det som sannsynlig at en defekt termostat i en nyere kokeplate har ført til at sukkerblandingen har blitt for varm, og forårsaket brannen. I så fall skyldes brannen en teknisk svikt. Etter flertallets oppfatning har foretaket ikke sannsynliggjort at forsikrede har opptrådt grovt uaktsomt, og dermed heller ikke at det er grunnlag for avkortning etter fal. § 13-9.

Nemndas flertall ser deretter på spørsmålet om forsikrede hadde rett til kompensasjon for tidsbruk ifm. klagen. Det følger av fast praksis at rimelige og nødvendige utgifter til juridisk bistand kan kreves dekket etter skl. § 3-1. Slik saken er opplyst for nemnda, er slike utgifter ikke dokumentert.

Mindretallet, Giertsen, bemerker:

Mindretallet slutter seg til flertallets vurdering av spørsmålet om rett til kompensasjon for tidsbruk ifm. klagen.

Mindretallet har imidlertid en annen vurdering hva gjelder spørsmålet om det er grunnlag for avkortning som følge av grov uaktsom fremkallelse av forsikringstilfellet, jf. fal § 13-9 og § 13-10.

Et sentralt spørsmål er om sikrede har vært grovt uaktsom. Graden av skyld er en "glideskala" fra det aktsomme via det uaktsomme og grovt uaktsomme og opp til forsett. Grensene mellom de ulike begrepene er ikke skarpe, og mindretallet finner det vanskelig å bedømme forsikredes handlemåte ut fra dokumentasjonen i saken. Saksfremstillingen gir bl.a. inntrykk av at forsikrede brukte store mengder, noe som kan tyde på at han har akseptert en høyere grad av risiko enn ved mindre mengder, men betydningen av mengdene er ikke tilstrekkelig belyst. Politiets forelegg er et moment i vurderingen, men ikke avgjørende for de sivilrettslige vurderingene. Disse spørsmålene bør etter mindretallets vurdering belyses med teknisk sakkyndighet.

Videre vil aktsomhetsvurderingen begrenses mot de delene av skaden som kan knyttes til avvergingshandlingen, jf. fal. § 13-10. Slik saken er fremstilt fremstår det som sannsynlig at han pådro seg deler av skaden ifm. den initiale "eksplosjonen" og deler av skaden når han kastet kjelen, kokeplaten, mv. over rekkverket. Det er kun den siste delen av skadene som eventuelt faller inn under fal. § 13-10. Med nemndas utelukkende skriftlige behandling av saken, mener mindretallet at nemnda ikke kan ta stilling til en nærmere fordeling og at det eventuelt må belyses i domstolene med muntlig bevisføring.

Mindretallet mener etter dette at saken bør avvises fra behandling for nemnda.

Saken er avgjort under dissens. Konklusjon utformes i samsvar med flertallets syn.

Finansklagenemnda Persons konklusjon

Forsikrede gis medhold i at det ikke er grunnlag for avkortning som følge av grovt uaktsom fremkallelse av forsikringstilfellet. Forsikrede gis ikke medhold i sitt krav om kompensasjon for egen tidsbruk ifm. klagen.

Ved behandlingen deltok Birgitte Hagland (leder), Tonje Giertsen (bransjerepresentant), og Paal Bjønness (forbrukerrepresentant).